

QIRĞIZ TILI JANA JAZUUSUNUN
İLİM İLİKTÖÖ İNSTİTUTU

QASIM TINISTANOV

İmlanın Qısqaça Erejeleri

2026 j.
Tüp nusqası 1936 j.

**QIZĞIZ TİLİ JANA JAZUUSUNUN İLİM İLİKTÖÖ
İNSTITUTU**

QASIM TINISTANOV

**İMLANIN
QISQAÇA
EREJELERİ**

Tüpnusqa: 1936 j.
2026 j.

İMLANIN EREJELERİ

ADABIY TİLİNDEĞİ FONEMALARDIN SOSTAVI JANA ALİPPENİN TARTİBİ

1. Adabiy tilde 37 fonema qoldonulat da, bularдын içinen 31 fonema ayırım tamğalar menen belgilenet, qalğan 6 ündüü fonema imlada qoş tamğalar menen belgilenip, alardın süröttörü alippenin qatar tartibinde körsötülböyt.

a. Alippenin tartibi jana tamğalardın türlörü

Süröttörü			Süröttörü		
Baş tamğalar	Kiçine tamğalar	Oquluştarı	Baş tamğalar	Kiçine tamğalar	Oquluştarı
A	a	a	O	o	o
B	b	bı	Ö	ö	ö
J	j	jı	P	p	pı
Ç	ç	çı	Q	q	qı
D	d	dı	R	r	ır
E	e	e	S	s	ıs
F	f	fı	Ş	ş	ış
G	g	gı	T	t	tı
Ğ	ğ	ğı	U	u	u

Süröttörü			Süröttörü		
Baş tamğalar	Kiçine tamğalar	Oquluştarı	Baş tamğalar	Kiçine tamğalar	Oquluştarı
H	h	he	Ü	ü	ü
İ	i	i	V	v	vı
Y	y	iy	X	x	xı
K	k	ki	Z	z	zı
L	l	lı	I	ı	ı
M	m	mı			
N	n	nı			
Ñ	ñ	ıñ			

2. A, O, U, Ö, Ü, E tıbıştarına oqsoğon, ayılış jağınan oşolorğo ötö jaqın 6 ündüü tıbış bar. Bul tıbıştar cınında özünçö maanige ee bolğon fonemalar. Biroq bul fonemalardın alippe sostavında ayırıqça tamğaları joq. Bul fonemalardın jazuada süröttörün körsötköndö, özdörünö ayılış jağınan jaqın fonemalardın tamğaların qoş qabattap jazıp ğana belgileybiz.

Maselen:

AA	OO	UU	ÖÖ	ÜÜ	EE
Aarı	ooru	uuru	öön	küü	eer
Aalı	oor	uul	öönö	küülö	een
Qaarı	qoroo	quur	töönö	irdüü	eerçi
Taarı	tooru	tuur	köölö	tildüü	keer
Jaa	sooru	juur	kösöö	sürdüü	kekeer
Saa	sooron	suluu	jöö	ündüü	teejik
Jaan	joor	uruu	çöölmök	sörüün	teele

Jaat	joor	quunaq	möönöt	körüü	meeley
Taan	boor	quruu	köö	möylüü	meenet
Qaat	joop	quurat	döölöt	n köyüü	eende

3. Ündüü tıbıştar, atqarğan mildetteri jağınan jana ayılış jağınan, tömönkü türkümdörgö bölünöt:

a) Atqarğan mildetteri jağınan:

A, O, U, I - joon ündüülör.

E, Ö, Ü, İ - içke ündüülör.

b) Ayılış jağınan:

A, O, U, E, Ö, Ü - sozulma ündüülör.

I, İ - qojoqoy ündüülör.

A, E, O, Ö - keñ ündüülör.

I, İ, U, Ü - quuş ündüülör.

4. Ünsüz tıbıştar da, atqarğan mildetteri jağınan jana ayılış jağınan, tömönkü türkümdörgö bölünöt:

B, Ç, J, D, L, M, N, Ñ, P, R, S, Ş, T, Z, Y, V, X, F, H tıbıştarı söz içinde, ündüü tamğalardı eerçip, birde joon, birde içke ayıla beret, oşonduqtan bular tetikter dep atalıшат.

Qırğızdın töl sözdöründö **Q** menen **Ğ** ılığy joon, **K** menen **G** ılığy içke ayılıшtar da, muun içinde ündüülör menen tandap ayılıшат. Oşonduqtan bular kerbezder dep atalıшат.

P, T, Ç, S, Ş, Q, K, X, F, H, söz ayağına tüşöndö özü menen ayqaşa turğan söz müçösünün başındağı JUMŞAQ tıbıştardın köbün qatuu tıbıştardın türkümünö aylandırıp jiberişet; oşonduqtan, bular qatqalañdar dep atalışat.

B, D, Ğ, R, Z, L, M, N, Ñ, J, Y, G, V, sözdün ayağına tüşköndö, özü menen ayqaşa turğan söz müçösünün başındağı bir jumşaq tıbıştar başqa jumşaq tıbışqa aylandırıp jiberişet; oşonduqtan, bular jumşaqtar dep atalışat.

İ/K tıbışı qay bir muun içinde **A** menen uruşa beret,
Maselen: AK, tak, ak taş.

ESKERTÜÜ:

Qırğızdın töl sözdöründögü muun içinde eki qatqalañ tıbış qatar turup uruşa albayt. Jumşaq tıbış urğun qatqalañ tıbış menen uruşat. Keede eki jumşaq tıbış uruşat. Muunda qatar turup, qatqalañ je jumşaq tıbış menen uruşuuçu tıbıştar muunçul tıbıştar dep atalışat.

Muunçul tıbıştar mına bular: **R, L, M, N, Ñ, Y**.

Maselen:

mart, qılt, qunt, dañq, qayt, kiyz, müyz, çırm, tirm, temp.

5. Baş tamğalardın jazılışı, orundarı.

a) Süylömdün başında jazılat.

Maselen:

Çarqırağan jaz keldi. Kolxozçular qoş çığardı. Toodon muz eerip, saydın baarın suu bastı. Çöp küldödü. Mal semirdi.

b) Ençilüü attın başında jazılat.

Maselen:

Lenin, Stalin, Belotskiy, Aytmatov, Leningrad, Maskva, Frunza, Çüy, Qırğızstan.

ç) Ençilüü at bir neçe sözdön quralsa, ar söz başına baş tamğa jazılat.

Maselen:

Qırğızstan Borbordıq atqaruu Komiteti. "Qızıl Qırğızstan".
"Madaniy Maydan". Çoñ Kemin, Çoñ Alay, Kiçine Alay,
Aravan buura, Ala Too.

c) İrdın ar jañı sabının başında jazılat.

Maselen:

Sayra, qomuz, aydat, ğana, küügö kel;
Joldoştorĝo, ermektep, küü çalıp ber;
Emgek eri - udarnikter taarınıp:
"Jolu bolsun, küü qızğandı" dep keter;
Bizdin küügö suqtanısqan qalıñ el;
Mooqun basıp, bir tınşasın, jazıp ber;

ESKERTÜÜ:

Ençilüü attar, müçölöp özgörgöndö, mınday jazılat:

1) Ayağında ulandılar ayqaşsa; ulama atooç türündö tursa, baş tamğa menen jazılat.

Maselen:

Stalindin jetegi astında sovetter Sayuzu ulu jeñiştirge ee boldu. Sovet Ölkösündö jaşağan emgekçiler Stalinge sanzıs alqıştar aytısat. Bizdin ulu Stalinibiz turmuştı jırğalğa alıp keldi;

2) Ayağına qurandılar ayqaşsa; qurama atooç türündö tursa, kiçine tamğa menen jazılat.

Maselen:

Stalindik zamanda jaşağan el armansız el. Biz Stalinçil jaştarbız. Biz leninizimdi üyrönöbüz.

**QIRĞIZ TİLİNDEĞİ AYRIM TÖL SÖZDÖR JANA ÇETTEN KİRSE DA
KÖPÇÜLÜKKÖ SIÑIP, QIRĞIZDIN MURUNQU TİLİNİN
ZAKONDORUNA BİR JOLU BAĞINIP KETKEN QADIRESE
SÖZDÖR TÖMÖNKÜ PRİNSİPTER MENEN JAZILAT.**

1) Tıbıştardın muun içinde uyuşuu prinsipteri:

Bir muunda altı türkün ayqaşat:

A - ee, oo, uu

Ap - at, or, un, ıq, er, üç, oor, uul, eer,

Alp - art, ayt, alq, uurt, oñq, uñq.

Pa - me, je, jöö, duu, jaa, too.

Pap - bat, ter, jıl, qur, köz, tüş, jol, jet, çıt.

Palp - mant, dart, mült, dümp, deñk, murç.

Belgiler:

A - Ündüülördün barına taandıq.

P- Ünsüzdördün barına taandıq.

L- Muunçuldardın barına taandıq.

2) Eki sözdön quralıp, bir maanige ee bolğon qoşmo sözdör (eger anın birinçisi mildetti artqarıp turbasa) jana eki sözdön quralğan ençilüü attar qoşulup jazılat.

Maselen:

Jolbaşçı, Qolbaşçı, Alattoo, Belboo, Atambek, Bektemir, Toyçusay, Qoyçusay jana başqalar.

Biroq eki sözdün biri ayqındooçtuq maanini atqarıp tursa, ayırım jazılat:

Çoñ Kemin, Kiçi Kemin, Ken qayındı, Tar qayındı, Ayaq qap, Tabaq qap, Samın qarp, Sarı qolot, Qara qolot, Temir jol, Ot araba jana başqalar.

ESKERTÜÜLÖR:

a) Adamdın bir neçe sözdön quralğan attarında ündüülördün sıylığışqanı büt boydon berilet.

Maselen:

Qaralayev (Qaraalayev emes); Saralayev (Sarıalayev emes); Qojaalı (Qojaalı emes), jana başqalar.

b) Adamdın ençilüü attarında da ünsüzdördün tetiri eerçişkeni saqtalbayt.

Maselen:

Derkenbay (Derkimbay emes); Asanbek (Asambek emes);
Atanbek (Atambek emes), j.b.

3) Taq bir maanini emes, qoş bir maanini tüşündürgön QOŞ SÖZDÖR sızıqça menen jazılat.

Maselen:

Bala-baqıra, kelin-kesek, mayda-çüydö, çay-pay j.b.

4) Bir neçe sözdön quralğan at, qısqartılıp, bir söz qılıp da jazılat.

a) Başqı tıbıştar alınıp da qısqartılat.

Maselen:

BAK - Borbordıq Atqaruu Komiteti

OK - Obulustuq Komitet

BK - Borbordıq Komitet

MTS - Maşına-traktor stansiyası

b) Başqı muundarı alınıp da qısqartılat.

Maselen:

Qırmambas - Qırğızstandın memlekettik basması

ç) Birinçi sözdün başqı muunu jana qalğan sözdördün birinçi tıbıştarı alınıp da qısqartılat.

Maselen:

Qır.SSR - Qırğız Sotsialistik Sovet Respublikesi

c) Aldınqı sözdördün başqı muundarı, ayaqqı sözdün başqı muunu menen ayaqqı muunu jana orundoğu muundarının qay bir tamğaları alınıp da qısquarılát:

Elkomat- Eldik Komissariat

Jerelkomat - Jerdin Eldik Komissariatı

d) Sözdördün birinçi muundarı büt boydon jana kiyinki muundarının başınan bir tıbıştan alınıp da Elkomsov - Eldik komissarlardın soveti qısqartılat.

Maselen:

Obkom - Oblustuq komitet, Elkom - Eldik komissar, Jerelkomat - Jerdin Eldik Komissarı.

e) Orus tilindegi qısqartılğan qay bir sözdör oşol boyunca jazılat.

Maselen:

sovxoz - kolxoz.

5) Maanisi bir, biroq ayılışı eki türkün bolğan qay bir sözdördün eki türkün ayılışı teñ qoldonulat.

Maselen:

Bo - bul; a - al; oşo - oşol; uşu - uşul.

An-etip - antip; mun-etip - mintip; oşon-etip - oşontip; uşun-etip - uşuntip.

UŇĞU SÖZDÖR MENEN SÖZ MÜÇÖLÖRÜNÜN JAZILIŞI.

1) Jañıdan söz tuuğuzuucu müçölör da, sözdördün mamilelerin özgörtüücü müçölör da uŇğu menen qoşulup jazılat.

Maselen:

Qoy - qoyçu, jılqı - jılqıçı, qaç - qaçtı, mal - maldar, uy - uyda, qara - qarayt, tart - tartma, qoy - qoyum, al - alğan, eje - ejeke, qoyon - qoyonek, tars - tarsılda.

2) UŇğu müçönün ayqaşqanındağı tıbıştardın özgörüştörü (etiri eerçişken başqaları) jazuuda büt berilet.

3) Ündüülördün eerçişüü zakondoru:

a) Jalğız "I" tıbışından (mas, "çı" müçö), eki "I" tıbışından (mas, "çılıq" müçö), "I" menen "A" tıbışınan (mas, "ılda" müçö) qurulğan müçölör.

⌘ Uñğunun ayaqqı muunu I bolso, je A bolso, öz qalıptarında qalıшат.

Maselen:

jılqı - jılqıçı, jılqıçılıq; at - atçı, atçılıq; tırs - tırsılda; qarıs - qarsılda.

⌘ Uñğunun ayaqqı muunu "E" bolso, je "İ" bolso, "I" tıbışı "İ" tıbışına, "A" tıbışı "E" tıbışına aylanat.

Maselen:

Çen - çençi, çençilik; kiyim - kiyimçi, kiyimçilik; çek - çekilde; çik - çikilde.

⌘ Uñğunun ayaqqı muunu "O" bolso, je "U" bolso, "I" tıbışı "U" tıbışına aylanat (A tıbışı U tıbışınan kiyin öz ordunda qalat).

Maselen:

Qoy - qoyçu, qoyçuluq; uy - uyçu, uyçuluq; qors - qorsulda; burt - burtulda.

⌘ Uñğunun ayaqqı muunu "Ö" bolso, je "Ü" bolso, "I" tıbışı "Ü" tıbışına aylanat. "A" tıbışı "Ö" tıbışına aylanat.

Maselen:

Töö - tööçü, tööçülük; üy - üyçü, üyçülük; bört - börtüldö; dürt - dürtüldö.

b) İlğiy "A" tıbışınan (mas, "dan, arman" müçölörü). "A" "jana "I" tıbıştırınan (mas, "dağı" müçö) qurulğan müçölör.

⌘ Uñğunun ayaqqı muunu "Ö" bolso, je "I" bolso, je "U" bolso, öz qalıptarında qalıшат.

Maselen:

Mal - maldan; jılqı - jılqıdan; uy - uydan; al - alarman; qıa - qırarman; tur - turarman; mal - maldağı; jılqı - jılqıdağı; uy - uydağı.

⌘ Uñğunun ayaqqı muunu "E" bolso, je "İ" bolso, "A" tıbışı "E" tıbışına, "I" tıbışı "İ" tıbışına aylanat.

Maselen:

Ne - neden; ini - iniden; ber berermen; bil - bilermen; ene - enedegi.

⌘ Uñğunun ayaqqı muunu "O" bolso, "A" tıbışı "O" tıbışına, "I" tıbışı "U" tıbışına aylanat.

Maselen:

Kolxoz - kolxozdon; or - orormon; Kolxoz - kolxozdoğu.

⌘ Uñğunun ayaqqı muunu "Ö" bolso, je "Ü" bolso, "A" tıbışı "O" tıbışına, "I" tıbışı "Ü" tıbışına aylanat.

Maselen:

Köl - köldön; küz - küzdön; kör - körörmön; köl - köldöğü; küz - küzdöğü;

ç) "U" tıbışınan (mas, "çu, luu, uu") qurulğan müçölör.

⌘ Uñğunun ayaqqı muunu joon ündüülördön bolso, qalıbında qalat.

Maselen:

Bala - balaluu, uy - uyluu, qoy - qoyluu, jılqı - jılqıluu.

Al - aluu, ur - uruu, qoy - qoyuu, jır - jıruu, al - alçu, ur - urçu, soy - soyçu, tit - titçu.

⌘ Uñğunun ayaqqı muunu içke ündüülördön bolso, "U" tıbışı "Ü" tıbışına aylanat.

Maselen:

Bödö - bödölüü; üy - üylüü; böy böylüü, çiy - çiyülüü, ber - berüü, tür - türüü, kör - körüü, eil - eilüü, bör - börüü, tür - türçü, kör - körçü, bil - bilçü.

ESKERTÜÜ:

Tuurandı sözdöğü qay bir müçölörgö ündüülördün joğoruda körsötülgön zakondoru tarabayt.

4) Ündüülördün sıylığışuu zakonu mına bul ereje menen jüröt.

Eğer uñğunun ayağı ündüü menen tügönsö jana ayqaşa turğan müçö ündüü menen baştalsa, müçönün başındağı ündüü jutulup ketet.

Eğer uñğunun ayağı ünsüz menen tügönsö ündüü menen başalğan müçölör joğorqu ayılğan ereje menen ketet.

Maselen:

UÑĠUNUN AYAĞI
ÜNSÜZ BOLSO

Al - alış - alındı Sıy
- sıyış - sıyındı Or -
oruş - orundu Ur -
uruş - urundu Jel -
jeliş - jelindi Bil -
biliş - bilindi
Kör - körüş - köründü
Kül - külüş - külündü

UÑĠUNUN AYAĞI
ÜNDÜÜ BOLSO

Qara - qaraş - qarandı
Taarı - taarış - taarındı
Oro - oroş - orundu
Qoru - qoruş - qoruydu
Çene - çeneş - çenendi
Teli - teliş - telindi
Bölö - bölöş - bölöndü
Kübü - kübüş - kübündü

ESKERTÜÜ:

Bolor çaqqıl müçö "a" ayağı ündüü uñġu menen ayqalısqanda, "y" tıbışına aylanıp ketet.

Maselen:

Sana - sanaymın., taanı - taanıymın.

ESKERTÜÜ:

UU müçönün sıylığışqan erejesi mınday uñġunun ayağı quuş ündüülördün joondorunan (I, U) bolso, oşo boydon qalat da, uñġunun ayağındağı ündüü sıylıġat.

Maselen:

Taanı - taanuu, joru - joruu.

⌘ Uñġunun ayaqqı tıbışı quuş ündüülördün içkelerinen (İ, Ü) bolso, "üü" tıbışına aylanat da, uñġunun ayağındağı ündüü sıylıġat.

Maselen:

Jeri - jerüü, üñü - üñüü.

⌘ Uñġunun ayaqqı tıbışı keñ ündüülördün joondorundan (A, O) bolso, uñġunun ayağı ündüüsün sıylıqtırat da, "oo" tıbışına aylanat.

Maselen:

Qara - qaroo, oro - oroo.

⌘ Uñğunun ayaqqı tıbışı keñ ündüülördün içkelerinen (E, O) bolso, uñğunun ayağındağı ündüünü sıylıqtırıp, özü "ÖÖ" tıbışınan aylanat.

Maselen:

Çene - çenöö, bele - belöö.

5) Müçödögü ündüülördün erçişüü erejeleri jana "uu" müçönün sıylığışuu zakonu tömönkü (№1) tabilitsa menen qoldonulat.

Tabilisa №1

UÑĞU MENEN MÜÇÖDÖ ÜNDÜÜLÖRDÜN EERÇİŞKENİ							
	Birinçi muunu I nemen qurulğan müçölör				Birinçi muunu A nemen qurulğan müçölör		
	Müçödö bolso jalğızı	Müçödö bolso I-I	Müçödö bolso I-A	Uñğunun ayaqqı muunu bolso	Müçödö bolso jalğız A	Müçödö bolso A-A	Müçödö bolso A-I
A je I	I	I-I	I-A	A je I je U	A	A-A	A-I
E je İ	İ	İ-İ	İ-E	E je İ	E	E-E	E-İ
O je U	U	U-U	U-A	O	O	O-O	O-U
Ö je Ü	Ü	Ü-Ü	Ü-Ö	Ö je Ü	Ö	Ö-Ö	Ö-Ü

UU TIBİŞİNAN QURULĞAN MÜÇÖLÖRDÜN ERÇİŞKENİ JANA SIYLIĞIŞQANI					
Uñğunun ayaqqı muunu bolso	EERÇİŞET			Uñğunun ayağında bolso	UU tetiri sıylığışat
	Luu	UU	Çu		
Joon	Luu	UU	Çu	I je U	UU
İçke	Lüü	ÜÜ	Çü	İ je Ü	ÜÜ
				A je O	OO
				E je Ö	ÖÖ

6) Ünsüzdördün erçişüü zakondoru.

a) Müçö "LAR", uñğunun ayaqqı tıbışı ündüülör bolso, je jumşaqtırdın "Y" menen "R" bolso, öz qalıbında qalat.

Maselen:

Mata - matalar, jılqı - jılqılar, boto - botolor, qunu - qunular, eje - ejeler, kişi - kişiler, tay - taylar, qır - qırlar.

✕ Uñğunun ayaqqı tıbışı "Y" jana "R" tıbıştarınan başqa jumşaqtar bolso, "L" tıbışı "D" tıbışına aylanat.

Maselen:

Mal - maldar, qaz - qazdar, jan - jandar.

✕ Uñğunun ayaqqı tıbışı qatqalañdardan bolso, "L" tıbışı "T" tıbışına aylanat.

Maselen:

At - attar, taş - taştar, qurç - qurçtar.

b) "L" tıbışı menen baştaluuçu "LAR" müçödön başqa müçölör.

✕ Uñğunun ayaqqı tıbışı ündüü bolso, je "Y" tıbışınan başqa jumşaqtar bolso, "L" tıbışı öz qalıbınça qalat.

Maselen:

Bala - baluu, ata - atalaş, jay - jaylaş, oy - oyloş, saana - saanalaş, ene - eneleş.

✕ Uñğunun ayaqqı tıbışı "Y" tıbışınan başqa jumşaqtar bolso, "L" tıbışı "D" tıbışına aylanat.

Maselen:

Mal - malduu, şaň - şaňduu, aqıl - aqıldaş, pikir - pikirdeş.

✕ Uñğunun ayaqqı tıbışı qatqalañdardan bolso, "L" tıbışı "T" tıbışına aylanat.

Maselen:

At - attuu, jaş - jaştıq, qurç - qurçtuq.

ç) N tıbışı menen baştalğan müçölör.

✕ Uñğunun ayaqqı tıbışı ündüü bolso, "N" öz qalıbında qalat.

Maselen:

Bala - balanı, bala - balanıqı, ene - enenin, ene - eneniki.

✕ Uñğunun ayaqqı tıbışı jumşaqtardan bolso, "N" tıbışı "D" tıbışına aylanat.

Maselen:

Mal - maldı, mal - maldıqı.

✕ Uñğunun ayaqqı tıbışı qatqalañdardan bolso, "N" tıbışı "T" tıbışına aylanat.

Maselen:

Qat - qattın, qat - qattıqtı.

c) "D, B, Q" tıbıştarınan baştalğan müçölör.

✕ Uñğunun ayaqqı tıbışı ündüü bolso, je jumşaq ünsüzdör bolso, öz qalıptarında qalışat (ayaqqı muun içke ündüüdön quralsa, "G" tıbışı "G" tıbışına aylanat).

Maselen:

Bala - balada, al - albas, mal - malğa, el - elge.

✕ Uñğunun ayaqqı tıbışı qatqalañdardan bolso, "D" tıbışı T-ğa, "B" tıbışı P-ğa, "G" tıbışı Q-ğa (içke bolso K tıbışına) aylanat.

Maselen:

Qış - qışta, tüş - tüşböş, at - atqa, it - itke.

7) Ünsüzdördün eerçişkeni tömönkü tabilita (Nº2) menen qoldonulat.

Tabilita Nº2

LAR	L	N	D, B, Q
Ü+R+Y-	Ü+Y+	Ü+N	Ü+J-D, B, Ğ (G)
L J-R-Y-	L J-Y-	J-D	- - -
D	D	Q-T	Q-T, P, Q (K)
J-T	Q-T		
Belgiler:			Ü - Ündüülör J - Jumşaqtar Q - Qatqalañdar

8) Uñğu menen söz müçösü ayqaşqanda, uñğunun ayağındağı Q, K jana P tıbıştarı eki ündüünün ortosunda özünö jaqın tıbıştar menen almaşıp ketişet. Bul almaşuu protsesteri jazuuda büt berilet.

Maselen:

Aq- ağım
 Çaq- çağım
 Çıq- çığım
 Tıq - tığın
 Baq - bağı
 Şaq - şağı
 Uq - uğum

Tek - tegim
 Çek - çekim
 Sök - söğüş
 Tök - tügül
 Ek - egin
 Bük - бүгүл
 Jük - жүгүм

Tap - tabım
 Çek - çekim
 Ep - ebim
 Sep - sebim
 Kep - kekim
 Qap - qabım
 Top - tobum

ESKERTÜÜ:

Bul zakon tuurandı sözdörgö taralbayt.

9) Ünsüzdördün tetiri eerçişkeni jazuuda berilbeyt.

Maselen:

N tıbışı **P, M, B, F, V** tıbıştarının aldında **M** tıbışına aylanıp.

Aytilat: Tam - tamba, jan - janbaş.

Jazılat: Tanba, janbaş.

N tıbışı **K, Q, Ğ, G, X** tıbıştarının aldında **N** tıbışına aylanıp.

Aytilat: Qan - qañqor, jan - jañğıç, çen - çeñge.

Jazılat: Qanqor, jañğıç, çenge.

Ç tıbışı **Ç, T, Ş, S** tıbıştarının aldında **Ş** tıbışına aylanıp.

Aytilat: Çaç - Çaşçı, qaç - qaştı, aç - aşı. Jazılat:

Çaççı, qaçtı, açsı.

Z tıbışı **S** aldında **S** bolup

Aytilat: Qaz - qassmal, az - assımal, böz - bössügö.

Jazılat: Qazsmal, azsmal, bözsügö.

10) Kerbez müçölör eç özgörülböy jazılat.

Maselen:

Qoyon - qoynek, qırğıy - qırğıyek, ata- atake, aba - abake, qatta - qattakey, jalma - jalmakey, dardağ - dardaqmat, qol - qoldoqmat, deldek - deldekmat, araba - arabakeç, ubara - ubarakeç.

ESKERTÜÜ:

1) İran tilinen kirgen "**qar, ker, ger**" müçölör, tübündö bir müçö bolso da, bul kündö üçöö üç başqa (biroq maanisi bir) müçö bolup esepetelet da, kerbezder qatarına kiret.

2) Arap tilinen kirip, ayqındooçtıq mildet atqaruuçı sözdördün ayağında kerbez müçö qatarında jazılat.

Maselen:

Tarhiy, adabiy, sayasiy (tarıhiy, adabiy, sayasiy emes).

11) Suroo mildetin atqarğan "BI" müçö, eken jana ele degen yardımçı sözdörgö qoyuluşup aytilat. Bul müçö bul eki söz menen tiyeşelüü jerde qoşulup jazılat. Biroq sıylığışuu zakonun tetirisinçe özgöröt.

Maselen:

Bar - barbı, barbele; bar - barbı, barbeken. Joq - joqbu, joqpele, joq - joqbu, joqpeken. Jer - jerbi, jerbele, jer- jerbi, jerbeken.

12) Bolğon çaqqıl "IP", uñğu sözdün ayağında qay bir tıbıştar kelgende, tetiri zakondor menen ayqaşat. "ip" müçönün bul özgöçülüğü jazuuda oşo boydon berilet:

a) Uñğunun ayaqqı "P" tıbışı menen bütsö, "IP" müçö özün joyup jiberet da, uñgunu ayağındağı ündüünü sozulma tıbışqa aylanat.

Maselen:

Jap - jaap, tap - taap, qap - qaap.

b) Uñğunun ayağı "M" tıbışı menen bütsö, "IP" müçö, başındağı ündüü tıbışın joyup, tuuradan tuura "M" tıbışına barıp ayqaşat; uñğunun ayaqqı muunun qağı ündüü mında da sozulmağa aylanıp ketet.

Maselen:

Tam - taamp.

13) Qay bir sözdör tetiri jol menen müçölöyt da, oşo boyunca jazılat.

a) Qay bir at atooçtor.

Maselen:

Men - mağa, sen - sağa, bu - mında, mından, munu, munun, munuğu j.b.

b) Qay bir zat atooçtor.

Maselen:

Bala - baldar (balalar emes), uyqu - uqta (uyqula emes).

ç) Qay bir atooçtor uñğu türündö eki türkün aytilat da, eki türkün müçölöyt. Bulardın eki türü teñ jazuuda qoldonulat.

Maselen:

Kiyiz - kiyz, kiyizge - kiyizi - kiyzge, kiyzi.

Müyüz - müyz, müyüzgö, müyüzü - müyzgö, müyzü.

Ayl - ayl, aylğa, aylı - aylğa, aylı.

c) Qay bir atooçtor uñğu türündö aytilai müçölögöndö , eki türkün müçölöyt. Munun eki türü teñ jazuuda qoldonulat.

Maselen:

Qayın - qayını, qaynı. Qarın - qarını, qardı. Dayın - dayını, daynı. Murun - murunu, murdu. Kiyim - kiyimi, kiymi. Erin - erini, erdi.

14) Uñğunun aldında kelip, sın atooçtun maanisin küçötüüçü turuqsuz müçölör qoşulup jazılat.

Maselen:

Aq - appaq, jaqşı - japjaqşı, arıq - aparıq, qızıl - qıpqızıl. Jaman - japjaman, semiz - sepsemiz, sarı - sapsarı. Çılğıy - çıpçılğıy, jeñil - jepjeñil, jaşıl - japjaşıl, mıqtı - mıpmıqtı, tar - taptar, köp - köpkök, qatuu - qapqatuu.

15) Tuurandı sözdöğü tıbıştardın özgölüktörü oşol boydon berilet.

a) D tıbışı uñğunun ayağına tüşö beret.

Maselen: bıq - bıqılda.

b) Uñğu menen müçö ayqaşqanda, ünsüz tıbıştar almaşpayt.

Maselen: bıq-bıqılda, çıp-çıpılda, çek-çekilde.

ç) Tuurandı etiştin ayağında turğan "Y" tıbışı, tuurandı etişterge ğana taandıq tuurandılarğa ayqaşqanda, tüşüp qalat da, qalğan ündüülör sıylığışuu zakonuna bağınat.

Maselen:

Arbay - arbaq, arbañ - arbalañ, arbaqay, arbake.

Barbay - barbaq, barbañ, barbalañ, barbağay, barbake. Böltöy- böltöñ, böltölöñ, böltögöy, böltökö.

c) Tuurandı etiştegi qay bir müçölördün ündüülörü uñgunun ayağındağı ündüülördün barın teñ eerçiyt.

Maselen:

Darday - dardağay, derdey - derdegey, dırdıy - dırdığıy, dirdiy - dirdigiy, qoldoy - qoldoğoy, böyböy - böypögöy, bulçuy - bulçuğuy, bültüy - bültügüy.

d) Üç muunduu tuurandı etişke "ĞAY" müçö "QAY" (içke bolso, KEY) bolup ayqaşat.

Maselen:

Adıray - adıraqay (adırağay emes), çedirey - çedirekey (çediregey emes).

SÜYLÖM İÇİNDE AYRIM SÖZDÖRDÜN JAZILIŞTARI.

1. Süylöm içinde ar bir söz jana süylömdö müçölük rolun atqaruuçı yardımçı (senek) sözdör ayırım, başqa-başqa jazılat.

Maselen:

Qulun menen tay kişenedi. Qozularda maaradı. Muzoolor ğana tınıç jattı. Qorooğo qarışqır tiyken eken. Biroq maldan eç çığım bolğon joq.

2. Sanat sözdör da başqa-başqa jazılat.

Maselen:

Bir, eki, üç, dört, beş, altı, jeti, segiz, toğuz, on, on bir, on bir, on eki, on üç, on beş, otuz beş, qırıq altı j.b.

3. Süylömdö ayqındooçtuq roldu atqarıp turğan atoo turbatındağı (bayandooçtun mezigil aydındooçunan başqa) sözdör özdörünün anıqtay turğan sözdörünün aldında jazılat.

Maselen:

Buuday jerge enet.

Buuday jerge jaqşı enet.

Buuday semiz jerge jaqşı enet. Aq
buuday semiz jerge jaqşı enet.

Şakek qımbat. Altın

şakek qımbat.

Altın şakek abdan qımbat.

4. Süylöm içindegi süylöm müçösünün ayağındağı turğan tıbıştın taasiri ekinçi müçönün başındağı tıbışqa taasir qılğandığı jana ekinçi sözdün başındağı tıbıştın birinçi sözdün ayağındağı tıbışqa qayta taasir qılğandığı ooz eki süylögöndö berilse da, al taasirler tük berilbeyt: jeke turğanda süylöm müçösünün tıbışı sostavtarı qanday bolğon bolso, süylöm içinde da taq oşondoy jazılat.

Maselen:

AYTILĞANDA

Qaz geldi

Qaz tüstü

Qara al

Tor ala

Ağ edil

Taap per

At ta kişenedi

İt ta ürdü

Boş ğana geldim

Ürgön it qo

JAZILĞANDA

Qaz keldi

Qaz tüstü

Qara ala

Toru ala

Aq edil

Taap ber

At da kişenedi

İt da ürdü

Boş ğana keldim

Ürgön it ğo

ORUS TİLİNEN ALINĞAN JANA ALINUUÇU SÖZDÖRDÜN JAZILIŞI.

1. Orus tilinen qırğız tiline kirip murun siñip ketken sayası-ekonomikalıq terminder jana jañı alınuuçu sözdör (orus tilindegi internatsionaldıq terminder da) qırğız tili menen orus tilinde ayılışına qaray emes negizinde orus tilinin imlasına qaray jazılat.

2. Qırğız tiline siñip, qay bir tıbıştarın özgörtüp jiberген sayası-ekonomikalıq terminder orus tilinin imlasındağı süröttörünö qaray jazılat.

Maselen:

Soyuz (sayuz emes), paroxod (baraqod emes), gektar (gektir emes), tsektor (sektir emes), traktor (tıraqtır emes), kolxoz (qalqoz emes), komissiya (kemesiya), maşına (maşına emes), telegramma (tilgiram-dilgirem emes), aeroplan (ayrıpılan emes), fabrika (babrik emes) j.b.

ESKERTÜÜ:

Murunqu türün taqır özgörtüp ketken sözdör oşo boydon qaltırılrat.

Maselen:

Sot (sud emes), sıyaz (syezd emes), çıt (sitetsi emes), barqıt (barxıt emes), batinke (botinka emes), tekis (tekst emes), punkit (punkt emes), zoot (zavot emes) j.b.
(sioxardı qara).

3. Orus tilinde ayılışı bir başqa, jazılışı bir başqa bolğon sözdör, ayılışına qaray emes, jazılışına qaray berilet.

Maselen:

Sovet (sabet emes), kollektiv (kalektiv emes), komanda (kamanda emes), kollegiya (kallegiya emes), j.b.

4. Orus tilindegi ündüü tıbıştar (ündüü fonemalar) qırğız tilindegi oqşoş tıbıştar menen berilip, bir söz içinde janaşa jazıla beret da, araldın ar biri muun qatarında sanalat.

Maselen:

Proletariat, internatsional, drednout, Daues, dualizm j.b.

5. Sözdün başında jana ortosunda **eki ünsüz** da, üç ünsüz daqatarından jazıla beret.

Maselen:

Proletariat, traktor, transport, sport j.b.

6. Q, B, D, G, V tıbıştarı söz ayağında jazıla beret.

Maselen:

Klub, Leningrad, prolog, Molotov (Klup, Leningrat, prolok, Molotop emes) j.b.

7. Sözdün ayağında ünsüz tıbıştar, negizgi ereje esebinde, qatar jazıla beret.

Maselen:

Mat, Kodeks, indeks, Marks, teatr, itr, kadr, Leninizm, Marksizm, Sotsializm, Kommunizm, adept, matç, kombayn, miting, kompleks, ansambl, Kreml j.b.

Bul negizgi erejeden tömönkü uçurlar çığarılıp salınat:

a) Söz ayağındağı birdey eki tıbıştın biri jazılbayt.

Maselen:

Metal, progres, regres (metall, progress, regress emes).

b) Söz ayağında "**kt**" je "**tç**" je "**pt**" kelse, ayağına kiyinki muun joon bolso - **I**, içke bolso - **İ** jazılat.

Maselen:

Aktı, faktı, traktı, matçı (Akt, fakt, trakt, matç emes), adepti (adept emes) j.b.

ç) Söz ayağına "st" kelse "t" düşüp qalat.

Maselen:

Kommunis, kapitalis, maşinis (Kommunist, kapitalist, maşinist emes) j.b.

c) Söz ayağına "sk" kelse, ayağına "İ" jazılat.

Maselen:

Omski, Tomski, Minski (Omsk, Tomsk, Minsk emes) j.b.

8. Orus tili arqıluu alınğan sözdör, müçölöp özgörgöndö (söz müçölörü menen ayqaşqanda) ündöstük zakonuna toluq bağınat.

Maselen:

Omski - Omskige, Omskini. Texnika - texnikağa, texnikada, texnikanı. Leningrad - Leningradğa, Leningradta, Leningraddı, Molotov - Molotovgo, Molotovdon, Molotovdu. Kreml - Kremlde. Ansambıl - ansambıldan j.b.

ESKERTÜÜ:

"K" tıbışı söz ayağında turğanda, sözdün ayaqqı muunu joon ündüüdön bolso, özünün içkelik taasirin söz müçölöründöğü ündüülörgö da, ünsüzdörgö da tiygizbeyt.

Maselen: Polk - polkqo, polkto (polkke, polkte emes).

9. "Я, Ю, Ё" tıbıştarı tömönküçö berilet:

a) "Я" tıbışı "ya" arqıluu berilet.

Maselen: Yaroslavskiy, yakor, revolütsiya.

Eger bir muun içinde qoş ünsüzdön söz tursa, jalğız ğana "a" menen berilet.

Maselen: Pranik, Pranikop.

b) "Ю" tıbışı başında "Yu" menen, ayağında jana bir muun içindegi eki ünsüzdün ortosunda jalğız ğana "ü" menen berilet.

Maselen: Yupiter, yunker, kayuta, büro, absölütizm, revolütsiya.

ç) "Ё" tıbışı muun tıbışında "yo" menen berilet. Muun ortosunda jalğız "ö" menen berilet.

Maselen: yojök, yolkön, aktör, süflör, slöt, şçotka.

10. "III" tömönkü ereje menen berilet.

- a) Söz başında "şç" menen jazılat.
Maselen: şçi, şçotka, şçuka.
- b) Sözdün eñ ayağında jalğız ğana "ş" menen jazılat.
Maselen: borş, tovariş.
- ç) Söz ortosunda ündüüdön soñ kelse "şç" menen, ünsüzdön soñ kelse "ş" menen ğana jazılat.
Maselen: yaşçık, yaşçur, yamşık.

11. "II" tömönküçö berilet.

- a) Sözdün başında jana ortosunda "ts" menen jazılat.
Maselen: tsirkül, tsirk, aktsiya, revolütsiya, portsiya, stsenariy.
- b) Söz ayağında "tsı" je "tsi" menen jazılat.
Maselen: abzatsı, jretsi.

12. İçkelik belgisi "Б" tömönkü ereje menen berilet.

- a) Söz ayağında jalañ qat ünsüzdön soñ tursa, eç nerse menen belgilenbeyt.
Maselen: rıtsar.
- b) Söz ayğında qoş ünsüzdön soñ tursa, "İ" menen belgilenet.
Maselen: nefti.
- ç) Söz ortosundağı muundun ayağında jana eki ünsüzdün ortosunda belgilenbeyt.
Maselen: volt, kult.
- c) Söz ortosundağı muundun ayağında turğanda, andan kiyinki muun "N" tıbışınan baştalsa, "Y" menen belgilenet.
Maselen: İlyiç, İlyin.

13. Apostrof " ' " arqıluu belgilenet.

Maselen: subyektı, obyektı, subyektivizm, obyektivizm.

ESKERTÜÜ:

"Я, Ю, Ё" aldındağı apostrof belgilenbeyt.

14. Orus tili arqıluu kelgen söz müçölörü (mas, izm, is), qırğız tilinde söz müçösün bölüp esepelbesten alar özünün quralışıp kelgen sözdörü menen çoğuu bir tüşünük bolup esepetelet.

TINIŞ BELGİLERİNİN QOYULA TURĞAN ORUNDARI.

1. Çekit (.)

a) Jay süylömdün ayağında qoyulat.

Maselen:

Kün çıqtı. Kolxozdun malı jayıtqa jönödü.

b) Tartipti (nomur tartipteri) körsötüüçü arapça sıyfırlardan soñ qoyulat.

Maselen:

Bızdın klastağı baldardın tizmesi.

1. Qutubay (birinçi)
2. Sağınbay (ekinçi)
3. Abıke (üçünçü)
4. Qalıq (törtünçü)

ESKERTÜÜ:

Rim sıyfırlarının soñ çekiti qoyulbayt, antkeni rim sıyfırları dayım tartipti körsötüü üçün qoldonulat.

ç) Qısqartılğan sözdördün julmaqtarında qoyulat.

Maselen:

Qır. (Qırğız) ASSR, j.b. (jana başqalar), mas. (maselen)

2. Qoş çekit (:)

a) Süylömdün bayandooçunan soñ sanala turğan ayqındooçtordun aldında qoyulat.

Maselen:

Kolxozdun qampasına bul jabdıqtar keldi: sepkic, orğuç, 5 kürök, qamıt jana 10 döñgölök.

b) Çeçme süylömdüü qoşmo süylömdön soñ (çeçme süylömdördün aldına) qoyulat.

Maselen:

Bütün düynönü qaptağan ekonomikalıq krizis kapitalistik memleketterdin şaymanın oodardı: öndürüş küçtorü qıyradı; zoottor, fabirikalar jabıldı; jumuşçulardın sanı arıdı; aqçanın kürüsü tüştü.

ç) Töl sözdördün aldında qoyulat.

Maselen:

İynelikten küç qayttı.

Açqalıqqa qabılıp.

Qumursqağa muñ ayttı.

Tilek qılıp jalınıp:

"Jaqsı qurbum meni ayap,

Jılt, toyğuz, ber tamaq:

Jıluu üyüñdö asırap,

Jazğa çeyin bağıp qoy:"

ESKERTÜÜLÖR:

1) Qoş çekitten soñ eñçilüü attan başqa sözdör kiçine tamğa menen baştalat.

2) "Maselen" degen sözdön kiyin da qoş çekit qoyulat.

Maselen: kün jarqıradı. "Maselen" eger qısqartılıp jazılsa, anın ayağına jalğız ğana çekit menen ütür qoyulat (Mas).

3) "Maselen"den soñ kele turğan sözdör eep bolup qalıp, alardı adzatsıdan (jañı joldon) baştasıq, abzatsıǵa tüşkön söz baş tamǵa menen baştalat.

Maselen: Zoottor küdöktörün çalıştı.

4) Qoş çekitten soñ tarmaqça menen töl söz baştalsa, töl söz çoñ tamǵa menen baştalat.

Maselen: "Eger duşman baǵınbasa, anı moysop qoyot"degen Gorkiy.

3. Ütürdüü çekit (;)

Çeçme süylömdördün ayaǵına qoyulat.

Maselen:

Bereşen jaz berekesin töktü: qar joǵolup, jer beti kögördü: jep qulpurup, mal semirdi; aydalǵan egin köyköldü.

ESKERTÜÜ:

Ütürdüü çekitten soñ ençilüü attan başqa sözdör kiçine tamǵa menen jazılat.

4. Köp çekit (...)

a) Öksük süylömdördön soñ qoyulat.

Maselen:

Jayılp jatqan qoyum, ǵır etip ürkö qaldı. Qaray salsam, qarışqır kelip qalıptır...

"Jedi! Jep ketti..." dep, qıyqırdım.

- "Emne?" - dedi joldoşum.

- "Qarışqır... Jedi..." - dedim.

- "Qarışqır?..."

- "Oba...Qarışqır..."

- "Pay, Pay, Pay!... Balakettin türünün suuqtuǵu qaraçı!..."

- dedi joldoşum.

b) Oquuğunun pikirin ayılğan ayırım oyduñ aylanasına kepke qarmap qaluuçu uçurlarda da köp çekit qoyulat.

Maselen:

Jaz mezgili... Öz kezegin tün basqan.

Ay on beşte, qat jazğanday nur çaçqan.

Bir tabış joq... Jalğız ğana jar taştan.

Aqqan bulaq ömürdükkö ün salğan.

5. Ütür (,)

a) Jayılma süylömdöğü baylamtasız birdey terme ayqındooçtordun aralarına qoyulat.

Maselen:

Düköndön qarandaş, qağaz, depter aldım. Qızıl, sarı, jaşıl güldör jaynadı.

b) Birikme süylömdöğü baylamtasız baş müçölördün aralarına qoyulat.

Maselen:

Asan, Sally, Aqmat sabaqqa jönölüştü. Asan menen Aqmat oquştı, jazıştı.

ç) Süylömdöğü qaratma sözdördün başqa müçölördön ajıratuu üçün qoyulat.

Maselen:

Joldoştör, sabaqqa kirgile. Sabaqqa kirgile, joldoştör! Sabaqqa, joldoştör, kirgile.

c) Qayırma sözdördün süylömdün başqa müçölörünön ajıratuu üçün qoyulat.

Maselen:

Ariyne, men sağa ayttım. Men, Ariyne, sağa ayttım. Albette, sabaq jaqşı boldı. Sabaq, albette, jaqşı boldı. Emese, işke kirişeli. Oşentip, iştep bütürdük. İşti, oşentip, bütürdük.

d) Sırdıq sözdördü süylömdün başqa müçölörünön ajıratuu üçün qoyulat.

Maselen:

Attiginay, jaş kezimde oqusamçı! Bax sonun eken! Qoquy, sıya tögüldü!

e) Qoşmo süylömdün tutumundağı süylömdördün aralarına qoyulat.

Maselen:

Kün jaadı, jer kögördü. Kün jaadı da, jer kögördü. Kün jaasa, jer kögöröt. Kün jaağandıqtan, jer kögördü. Kün jaarı menen, jer kögördü. Jer kögördü, antkeni - kün jaadı. Jer kögördü, sebebi kün jaadı. Kün jaağandıqtan, jer kögördü. Jer, kün jaağandıqtan, kögördü.

6. Sızıqça (-)

a) Qoş sözdördö jazılat.

Maselen:

Bala-baqıra juuladı, çay-pay içildi, sarı-ala güldör jaynadı.

b) Bayandooçu zat atooç, san atooç jana at atooç bolğon süylömdö ee menen bayandooçtu ajıratuu üçün jazılat.

Maselen:

Jılqı - ayban. Asan - udarnik. Bizdin kolxozdun müçösü - bir jüz on beş. Bayge alğan - azamatmen. Asan - menin joldoşum. Alısta qıbırağan - malbı? Alısta qıbırağan maldır.

ESKERTÜÜ:

1) Süylömdün bayandooçu jatış jöndömödö tursa, sızıqça qoyulbayt.

Maselen: Asan oquuda. Aqmat jumuşta.

2) Süylömdün bayandooçu surama at atooçtordon bolso, sızıqça qoyulbayt.

Maselen: Bul jigit kim? Körüngön emne? Aqçañ qança? Kitebiñ qayda?

3) Süylömdögü bayandooç "**bar**" jana "**joq**" degen sözdör bolso da, sızıqça qoyulbayt.

Maselen: Mende kitep bar. Sende kitep joq.

ç) Anjılağıç eelerdin aldında qoyulat.

Maselen:

Menin joldoştorum - Asan, Aqmat jana Abuke oquusun büttü.

ESKERTÜÜ:

Eger anjılağıç ee jalğız ğana bolso, anın aldına sızıqça qoyulbayt.

Maselen: Menin joldoş Asan oquusun büttü.

c) Jalpılağıç eenin aldında qoyulat.

Maselen:

Men, sen, Asan - üçöübüz oquuğa bardıq. Sen, Asan, Abuke
- baarıñar oquuğa bardıñar.

d) Qıs qarğan bayandooçtun ayqındooçu menen eenin arasın
bölüü üçün qoyulat.

Maselen:

Sazda - tuman. Ayıl - baştan, asıl - taştan. Emgekten qaçqan
- döngökkö.

e) Qoşmo süylömdü tutaştıruuçu "**demek**", "**antkeni**" jana
"**sebebi**" degen sözdördön soñ qoyulat.

Maselen:

Boron toqtodu, demek - kün jaayt. Çöp kögördü, antkeni -
kün jaadı. Kün jaabayt, sebebi - boron çıqtı.

f) Dialogtordo (eki kişi süylöşkönündö) qoyulat.

Maselen:

- Amansıñbı, joldoş?
- Amançılıq.
- Qaydan kelesiz?
- Sabaqtan kelem.

Eger dialogtor arasına avtordun sözü qatışsa, avtordun
sözünün aldıda da sızıqça qoyulat:

- Amansıñbı, joldoş? - dey saldı biröö.
- Amançılıq - dedim.
- Qaydan kelesiz? - dedi.
- Sabaqtan kelem - dep joop berdim.

ESKERTÜÜ:

Eger töl söz sızıqçadan soñ tırmaqçağa alıñan bolso,
avtordun sözü tırmaqçadan soñ sızıqça menen bölünöt:
- "Amansıñbı, joldoş?" - dey saldı biröö. - "Amançılıq" -
dedim.

g) Sözdün muun ajıratqanda qoyulat.

Maselen:

Arbañda-key.

ğ) Ayqındooçtuq mildet atqaruuçı sıyfırlardan soñ qoyulat.

Maselen:

1917-jıldın 25-öktöbüründö Ressiyada uluu revolutsiya boldu.

ESKERTÜÜ:

Ayqındooçtuq mildetti Rim sıyfırları atqarsa, andan soñ sızıqça qoyulbayt:

Asandın biriğadası İ orundu eeledi.

7. Ütürdüü sızıqça (,-)

a) Qısqağan bayandooçtuu süylömdün eesi menen bayandooçunun arasına qıstırındı süylöm tüşsö, qıstırındı süylömdön soñ ütürdüü sızıqça qoyulat.

Maselen:

Sen oquuñdu bütsöñ,- çoğuleşqa! Emgekten qaçsañ,- döñgökkö.

b) Qoşmo süylömdün turmuşundağı kirindi süylömdön soñ bayandooçtuq mildetti zat atooç, san atooç je surama at atooçtordon başqa at atooçtor atqarsa, kirindi süylömdön soñ ütürdüü sızıqça qoyulat.

Maselen:

Bul unutup qalbasam,- mağa dos. Asan bir jaqtan,- udarnik oquuç, ekinçi jaqtan klasqa başçı.

ç) Qoşmo süylömdün tutumundağı kirindi süylömdön soñ, je bağıñnı süylömdördön soñ jalpılağıç ee kelip qalsa, jalpılağıç eenin aldında ütürdüü sızıqça qoyulat.

Maselen:

Asan menen Salıy, unutbasam, eköö teñ udarnik. Asan menen Salıy, kün jañı kötörülgöndö,- eköö teñ sabaqqa jönöldü.

8. İlep belgisi (!)

Küçtüü sezim menen ayılğan (çaqırıq, uraan, süyünüç, ökünüç) süylömdördün ayağında qoyulat.

Maselen:

Tee jaş jağımda oqusamçı! Barakelde, keçegi sabaq qanday sonun öttü! Bütün düynönün proletarları, birikkile: Jaşasın sotsialistik qonuşuluz!

9. Suroo belgisi (?)

Surooluu süylömdün ayağına qoyulat.

Maselen:

Jaşñ qançada? Udarnik bolosuñbu? Jaşñ qançağa keldi?

10. Tırmaqça (" ")

a) Töl sözdün eki jağına qoyulat.

Maselen:

"Eger duşman bağınbasa, anı moysop qoyot" -dep, Gorkiy aytqan. "Köp joyloğon quu tülkü tüşböy qoybay qoybas qapqanğa" degen maqal bar.

b) Jasama attar (mekemelerdin, uyuşmalardın jasama attarı) tırmaqçağa alınat.

Maselen:

"Udarnik" kolxoz, jurnal "Madaniy Maydan", "İlyiç" sovxoz.

ç) Qaqşıq sözdör tırmaqçanın içine alınat.

Maselen:

Asan "udarnik", üç kün sabaqqa kelbey, aydaykeldik qıldı. Azır joop Asan işti bat ele "bütürdü"

11. Qaşaaça ()

Kirindi oy qaşaaçağa alınat.

Maselen:

Bizdin mektepte otuz bala oquyt (bulardın 20 qız, 10 - erkek). Men keçee (sağat ondordo) Asandı kördüm.

Dosya adı: Tınıstanov-İmlanyn_qysqaça_erejeleri_2026
Dizin: C:\Users\Sharshetegin\Documents
Şablon: C:\Users\Sharshetegin\AppData\Roaming\Microsoft\Templat
es\Normal.dotm
Başlık:
Konu:
Yazar: Sharshetegin
Anahtar Sözcük:
Açıklamalar:
Oluşturma Tarihi: 28.07.2026 02:35:00
Düzeltilme Sayısı: 5
Son Kayıt: 28.07.2026 03:05:00
Son Kaydeden: Sharshetegin
Düzenleme Süresi: 31 Dakika
Son Yazdırma Tarihi: 28.07.2026 03:06:00
En Son Tüm Yazdırmada
Sayfa Sayısı: 34
Sözcük Sayısı: 5.085(yaklaşık)
Karakter Sayısı: 28.987(yaklaşık)